

ระบบประกันคุณภาพการศึกษา ระดับอุดมศึกษาของประเทศไทย ภูมิภาคอาเซียน และกลุ่มทวีปยุโรป

การประกันคุณภาพการศึกษาถูกนำมาใช้เป็นเครื่องมือในการบริหารการศึกษาของทุกภูมิภาค ซึ่งแต่ละภูมิภาค แต่ละประเทศมีจุดเหมือนและจุดต่างแตกต่างกันออกไป เพื่อให้สามารถแข่งขันพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาได้ และพัฒนาให้สอดคล้องหรือเชื่อมโยงกับหน่วยงานในภูมิภาค และในยุโรป สมศ. ได้มอบหมายให้ วศ. ดำรงค์ ทวีแสงสกุลไทย ศึกษาวิจัยเรื่อง การเปรียบเทียบระบบประกันคุณภาพ ระหว่างประเทศไทย ภูมิภาคอาเซียน และกลุ่มทวีปยุโรป เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาระบบการประกันคุณภาพการศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาของไทยต่อไป QA NEWS จึงขอนำข้อสรุปบางส่วนมานำเสนอ

ระบบประกันคุณภาพภายใน

ระบบประกันคุณภาพภายในถือเป็นเรื่องใหม่ของประเทศ และทุกภูมิภาค วัฒนธรรมในการประกันคุณภาพได้รับการผลักดัน และกระตุ้นจากรัฐเป็นส่วนใหญ่ รวมทั้งอิทธิพลจากการประกันคุณภาพภายนอก ส่งผลให้มีการปฏิบัติเพียงบางหัวข้อ บางจุด บางประเด็นที่แต่ละสถาบันมุ่งเน้นที่จะพัฒนา ไม่ใช่ดำเนินการในภาพรวมของสถาบัน เช่น ในภูมิภาคยุโรป ดำเนินการเฉพาะการปรับปรุงการรับรองหลักสูตร (Programme Accreditation) แต่ยังไม่มีการดำเนินการในระดับการรับรองสถาบัน (Institute Accreditation) อย่างไรก็ตามผลจากการประเมินภายนอกทำให้มหาวิทยาลัยต่าง ๆ เริ่มให้ความสำคัญ และตื่นตัวกับการดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษา เป็นเหตุให้ภาครัฐ หรือหน่วยงานราชการ ต่อบริการเป็นกฎหมายหรือข้อกำหนดต่าง ๆ เพื่อสนับสนุนการดำเนินการให้เป็นที่น่าพอใจ และเสมอภาคในทุก ๆ มหาวิทยาลัย เช่น ประเทศไทย มีการกำหนดเป็นนโยบายการประกันคุณภาพการศึกษาใน พรบ. การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไข พ.ศ. 2545 ประเทศญี่ปุ่น ประกาศให้มีการประกันคุณภาพการศึกษาเมื่อเดือนเมษายน พ.ศ. 2547 เป็นต้น

ระบบประกันคุณภาพภายนอก

การประกันคุณภาพภายนอกของทั้ง 3 ภูมิภาค ดำเนินการมาได้ระยะหนึ่งแล้ว แต่สถาบันการศึกษาส่วนใหญ่ดำเนินเพียงระดับหลักสูตร (Programme Accreditation) เท่านั้น ยังไม่มีการดำเนินการในระดับสถาบัน (Institute Accreditation) เว้นแต่มหาวิทยาลัยในยุโรป และสหรัฐอเมริกาบางแห่งเท่านั้นที่มีการประเมินในระดับสถาบัน แต่ยังไม่ครบองค์ประกอบ

อย่างแท้จริง เช่น ภูมิภาคยุโรป มีการพัฒนา European Quality Award เพื่อเป็นแรงจูงใจให้มหาวิทยาลัยต่าง ๆ ดำเนินการประกันคุณภาพ ขณะที่สหรัฐอเมริกา มีการพัฒนามาตรฐานการประเมินภายนอกมาจาก Malcolm Baldrige National Quality Award : 2002

กลไกการพัฒนาระบบประกันคุณภาพ

รัฐบาลของทั้ง 3 ภูมิภาค มีส่วนกระตุ้นให้เกิดการพัฒนาภาคต่าง ๆ ผ่านการจัดสรรงบประมาณ และการสนับสนุนทางด้านทรัพยากร ดังนั้นในหลาย ๆ ประเทศจึงมีการพัฒนามาตรฐานของระบบประกันคุณภาพขึ้นใช้ เช่น ประเทศไทยมีการพัฒนาแนวทางระบบประกันคุณภาพภายในโดย สกอ. ซึ่งประกอบด้วย 9 องค์ประกอบ ประเทศสิงคโปร์มีการพัฒนารอบมาตรฐานประกันคุณภาพสำหรับมหาวิทยาลัย (QAFU) มหาวิทยาลัยในยุโรปดำเนินการโดยออคัส EQA เป็นต้น

นอกจากนี้ยังมีการประยุกต์ใช้วงจรบริหารของเดมมิง PDCA มาเป็นตัวขับเคลื่อน เพื่อให้เกิดการปรับปรุง และดำเนินการอย่างต่อเนื่อง และบางมหาวิทยาลัย ดำเนินการประกันคุณภาพโดยอ้างอิง ISO 9000

ตัวชี้วัด และเกณฑ์

ในส่วนของตัวชี้วัด มีความหลากหลาย และแตกต่างกันตามเป้าหมาย และวัฒนธรรมของแต่ละประเทศ สำหรับเกณฑ์ในการประเมินนั้น บางมหาวิทยาลัยมีการกำหนดเป็นระดับ เช่น มี 5, 7 และ 10 ระดับ บางแห่งกำหนดเป็นเปอร์เซ็นต์ หรือคะแนน อย่างไรก็ตาม นับได้ว่าทั้งตัวชี้วัด และเกณฑ์การประเมินของนานาประเทศ พัฒนาและอ้างอิงมาจากรางวัลคุณภาพของยุโรป (EQA) และสหรัฐอเมริกา (MBNQA)

จุดมุ่งหมายของระบบประกันคุณภาพ

ไม่ว่าจะเป็นประเทศไทย ภูมิภาคอาเซียน และภูมิภาคยุโรป ล้วนแต่มีจุดมุ่งหมายในการประกันคุณภาพการศึกษาใกล้เคียงกัน คือเพื่อสร้างให้เกิดมาตรฐานเดียวกันทางการศึกษาภายในภูมิภาค (ในระยะแรก) และขยายวงกว้างผ่านการเชื่อมโยงความสัมพันธ์ และแลกเปลี่ยนสารสนเทศด้านการประกันคุณภาพศึกษากับนานาชาติทั่วโลก

สำหรับในประเทศไทย การดำเนินการประกันคุณภาพมีเป้าหมายเพื่อสร้างความมั่นใจ ความเชื่อมั่นให้กับนักเรียน นิสิตนักศึกษาในการตัดสินใจเข้าศึกษา ในทางกลับกัน สามารถใช้เป็นเครื่องมือในการคัดเลือกบุคคลเพื่อเข้าศึกษาต่อ รวมถึงกระตุ้นให้เกิดการพัฒนาในทุกทิศทางของมหาวิทยาลัย เช่น หลักสูตร การเรียนการสอน งานวิจัย บุคลากร และระบบสนับสนุนการเรียนการสอน เป็นต้น

กรณีการเชื่อมโยงกับนานาชาติ มีวัตถุประสงค์เพื่อนำไปสู่การแลกเปลี่ยนนักศึกษา และเทียบโอนหน่วยกิตระหว่างมหาวิทยาลัย เพื่อสร้างประสบการณ์ และความรู้ใหม่ ๆ ให้กับนักศึกษา ทั้งด้านวิชาการ และวัฒนธรรมของแต่ละประเทศ

นอกจากนี้ ระบบประกันคุณภาพยังกระตุ้น และให้ความสำคัญกับระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ โครงสร้างพื้นฐาน และอื่น ๆ

การวิเคราะห์ SWOT

จากข้อมูลการศึกษา และรวบรวมได้ ผู้วิจัยได้นำมาวิเคราะห์โดยอาศัยหลักการ SWOT Analysis โดยพิจารณาเป็น 3 ประเด็น คือ ระบบภายใน ระบบภายนอก และกลไก พบว่า ส่วนใหญ่ประเทศไทย และภูมิภาคอาเซียน จะมีลักษณะคล้ายคลึงกัน ขณะที่ภูมิภาคยุโรปจะมีความแตกต่างออกไปบ้างเล็กน้อย สรุปรายละเอียดดังนี้

จุดแข็ง (Strength)

ทั้ง 3 ภูมิภาคได้รับการสนับสนุนโดยตรงจากภาครัฐทั้งด้านงบประมาณ และทรัพยากรต่าง ๆ ทั้งนี้ประเทศไทยมีความชัดเจนในมาตรฐาน และตัวชี้วัดสำหรับการประเมินทั้งภายใน และภายนอก ในขณะที่ภูมิภาคยุโรปมีการดำเนินการ Benchmarking มีระบบการเทียบโอนหน่วยกิต (ECTS) มีระบบการรับรองวิทยฐานะ (Accreditation) ให้ความสำคัญกับการรับรองคุณสมบัติของผู้เรียน (Qualification) และมีการจัดลำดับของตัวหลักสูตรของแต่ละมหาวิทยาลัย

จุดอ่อน (Weakness)

จุดอ่อนที่สำคัญ และมีความเหมือนกันของทั้ง 3 ภูมิภาค คือ ยังไม่ได้มีการประเมินในระดับของสถาบันการศึกษา สำหรับประเทศไทย และภูมิภาคอาเซียนนั้น ระบบประกันคุณภาพภายในยังไม่มีเกณฑ์ในการประเมินที่เป็นมาตรฐานชัดเจน เกณฑ์ที่ใช้อยู่ในปัจจุบันขึ้นอยู่กับข้อกำหนดของแต่ละมหาวิทยาลัยเป็นสำคัญ และยังไม่มีความมาตรฐานของแต่ละคณะ/สาขาวิชา ส่วนระบบประกันคุณภาพภายนอกนั้น ยังไม่มีการกำหนดน้ำหนัก (Weight) ในแต่ละตัวชี้วัด รวมทั้งไม่มีการจัดลำดับของหลักสูตรการเรียนการสอน เพื่อเปรียบเทียบระหว่างมหาวิทยาลัย กรณีของภูมิภาคยุโรปนั้น ก็ยังขาดเกณฑ์ในการประเมินที่ชัดเจนเช่นกัน

โอกาส (Opportunity)

จากการประกันคุณภาพการศึกษา สร้างให้เกิดโอกาสต่าง ๆ มากมาย เช่น นำไปสู่ความร่วมมือ และความช่วยเหลือด้านการประกันคุณภาพ ด้านงานวิจัย ด้านหลักสูตร ระหว่างภูมิภาค เพิ่มความสามารถในการแข่งขัน รวมถึงเพิ่มทางเลือกให้กับผู้เรียน และสร้างความมั่นใจให้กับผู้เรียนว่าสถานศึกษาที่ตนเลือกนั้น เป็นสถานศึกษาที่มีมาตรฐานมีชื่อเสียง และได้รับการยอมรับในระดับประเทศ และสากล

อุปสรรค (Threat)

อุปสรรคประการแรกในการดำเนินการ น่าจะเป็นเรื่องของงบประมาณที่ได้รับการจัดสรรจากรัฐอาจไม่เพียงพอที่จะผลักดันให้การประกันคุณภาพสัมฤทธิ์ผล เนื่องจากจำนวน และความหลากหลายของลักษณะของกิจกรรม โครงการทดลองขนาดเล็ก (Pilot Test) การประชุมและสัมมนา เป็นต้น ที่จัดขึ้นเพื่อให้ความรู้แลกเปลี่ยนทัศนคติ และประชาสัมพันธ์ให้กับมหาวิทยาลัยภายในประเทศ หรือระหว่างกลุ่มประเทศสมาชิก รับทราบถึงความเคลื่อนไหว และข้อมูลที่เป็นปัจจุบันของการดำเนินงาน นอกจากนี้ความแตกต่างทางด้านวัฒนธรรม สภาพเศรษฐกิจ ก็ยังเป็นอุปสรรคประการหนึ่งในการประกันคุณภาพเช่นกัน

ที่มา : ดำรงค์ ทวีแสงสกุลไทย. การเปรียบเทียบระบบประกันคุณภาพการศึกษาระดับอุดมศึกษา ระหว่างประเทศไทยกับภูมิภาคอาเซียน และกลุ่มทวีปยุโรป.

ผู้สนใจรายงานฉบับสมบูรณ์สามารถ Download ได้จาก Website ของ สมศ. www.onesqa.or.th